

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНІ ФЕМ ІМЕНІ ОЛЕГА БАЛАЦЬКОГО
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

До захисту допускається
Завідувач кафедри, проф.
_____ В.М.Боронос
«_____» _____ 2020 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

НЕПРЯМІ ПОДАТКИ І ЇХНЯ РОЛЬ У СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ

Освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Керівник роботи:

_____

(підпис)

Зайцев О.В.
(ініціали, прізвище)

Студент:

_____

(підпис)

Лелюх С. А.
(ініціали, прізвище)

Група:

Ф - 62/1у

Суми
2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри, проф.
В. М. Боронос
« ____ » _____ 2020 р.

**ЗАВДАННЯ
до дипломної роботи**

Студент (-ка) групи _____ інституту _____
спеціальності _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи: _____

Затверджено наказом по СумДУ № _____ від « ____ » _____ 2020 р. Термін
здачі студентом завершеної роботи « ____ » _____ 2020 р.

Вихідні дані до роботи: нормативні і законодавчі акти, матеріали державної статистичної звітності, відомчі постанови, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань, що підлягають розробці): _____

Дата видачі завдання: « ____ » _____ 2020 р.

Керівник дипломної роботи: к.е.н., доцент Зайцев О. В.

(підпис)

Завдання прийнято до виконання « ____ » _____ 2020 р.

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 34 стор., 2 таблиці, 3 рис., 52 джерела.

Мета роботи – полягає в аналізі непрямих податків у формуванні доходів бюджетів, оцінці їх динаміки, структури, виявленні проблем і шляхів їх вирішення.

Об'єкт дослідження – зовнішнє середовище підприємства, його складові частини в умовах динамічного розвитку економіки та вплив підприємство.

Предмет дослідження – процес формування непрямих податків в Україні як драйвера існування фінансових ресурсів.

Методи дослідження. У процесі дослідження та реалізації вищезазначених завдань використано метод порівняльного аналізу; застосовано загальнонауковий та аналітичний методи, що сприяло вивченню місця та ролі непрямих податків у економіці України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в удосконаленні методологічного підґрунтя забезпечення фінансової безпеки шляхом вирішення основних проблем у формуванні непрямих податків в Україні.

Фактологічна основа роботи складають наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених щодо питання фінансової інклюзії, аналітичні та статистичні матеріали, які відображають основні аспекти теоретичного і практичного використання непрямих податків; законодавчі і нормативно-правові акти.

У першому розділі визначені теоретичні аспекти формування непрямих податків: сутність, наукові підходи до визначення податків, та їх місце у бюджетах різних рівнів.

У другому розділі розглянуті правові аспекти та роль держави у формуванні непрямих податків.

У третьому розділі проаналізовано стан непрямих податкових надходжень до бюджету, розглянутий зарубіжний досвід формування непрямих податків, проблеми формування та шляхи їх вирішення.

АКЦИЗ, МИТО, БЮДЖЕТ, ПОДАТКИ, ФІНАНСИ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ	7
1.1 Сутність поняття «непрямі податки»	7
1.2 Місце непрямих податків у бюджетах різних рівнів.....	10
1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ЯК ДРАЙВЕРА ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ.....	13
2.1 Правові аспекти формування та справляння непрямих податків	13
2.2 Роль держави у формуванні непрямих податків	14
3 ОЦІНКА СТАНУ НЕПРЯМИХ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	16
3.1 Структура непрямих податкових надходжень їх динаміка та прогноз	16
3.2 Проблеми формування непрямих податків.....	19
3.3 Зарубіжний досвід формування непрямих податків	20
3.4. Шляхи вирішення проблем формування непрямих податків та їхньої ролі у системі оподаткування..	24
ВИСНОВКИ.....	26
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	29

ВСТУП

Актуальність дослідження. Податки – прояв абсолютного права держави на стягнення грошей з населення. Податки є інструментом регулювання економічної діяльності, за допомогою якого держава може як стимулювати розвиток певних сфер виробництва [6, 9], знижуючи податкові ставки або визначаючи податкові пільги, так і регулювати діяльність суб'єктів господарювання [2], збільшуючи податкове навантаження, змінюючи податкові правила ведення бізнесу [8]. Це, звичайно, важлива функція податків, але основною причиною їх застосування є фінансовий аспект.

Проблеми теорії та практики податкових надходжень, а також її структура були розглянуті у наукових працях як зарубіжних вчених: Д. Б'юкенен, А. Вагнер, Дж. Гелбрейт, Р. Гнейст, О. Зварич, Ю. Іванов, А. Крисоватий, С. Лондар, В. Мельник, Т. Паєнтко, П. Пашко та інших. У своїх роботах вони досліджували теоретичні та практичні питання оподаткування. Однак, досі існує багато нелогічних аспектів, які не до кінця є вивченими, що і зумовило вибір даної теми для дослідження.

Мета роботи полягає в аналізі непрямих податків у формуванні доходів бюджетів, оцінці їх динаміки, структури, виявленні проблем і шляхів їх вирішення.

Для реалізації поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- дослідити сутність непрямих податків та їхнє місце у формуванні фінансових ресурсів бюджетів;
- дослідити роль держави у формуванні непрямих податків;
- визначити основні правові аспекти формування непрямих податків;
- оцінити стан непрямих податків на прикладі Бурштинської міської ради;
- проаналізувати закордонний досвід формування непрямих податків;
- визначити основні проблеми формування непрямих податків;

– запропонувати шляхи вирішення проблем.

Об’єкт дослідження – процес формування непрямих податків в Україні як драйвера існування фінансових ресурсів.

Предмет дослідження – теоретичні, методологічні та практичні аспекти формування непрямих податків України та визначення ролі і впливу держави на їхню структуру.

Методи дослідження. У процесі дослідження та реалізації вищезазначених завдань використано метод порівняльного аналізу; застосовано загальнонауковий та аналітичний методи, що сприяло вивченню місця та ролі непрямих податків у економіці України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в удосконаленні методологічного підґрунтя забезпечення фінансової безпеки шляхом вирішення основних проблем у формуванні непрямих податків в Україні.

Фактологічна основа роботи складають наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених щодо питання фінансової інклюзії, аналітичні та статистичні матеріали, які відображають основні аспекти теоретичного і практичного використання непрямих податків; законодавчі і нормативно-правові акти.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблені в роботі методологічні та науково-методичні положення впроваджені як розділи курсів та практичних занять таких дисциплін: «Економіка», «Податки», «Фінансовий та управлінський облік» тощо.

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ

1.1 Сутність поняття «непрямі податки»

Податки стягуються майже в усіх країнах світу, в першу чергу для збільшення доходів, хоча вони також служать для інших цілей. Податки відрізняються від інших джерел доходу тим, що вони є обов'язковими стягненнями і не мають довідок, тобто вони, як правило, не сплачуються в обмін на якусь конкретну річ, наприклад, конкретну державну послугу, продаж публічної власності тощо. Хоча податки, імовірно, збираються для добробуту платників податків в цілому, відповідальність фізичних осіб не залежить від будь-якої конкретної вигоди. Однак є важливі винятки: наприклад, податки на заробітну плату зазвичай стягуються з трудових доходів для фінансування пенсійних виплат, медичних виплат та іншого соціального забезпечення програми – всі вони, ймовірно, приносять користь платнику податків [14]. Через ймовірний зв'язок між сплаченими податками та отриманими пільгами, податки на нарахування заробітної плати іноді називають «внесками».

Податки найчастіше класифікуються як прямі чи непрямі. Прикладом першого типу є податок на прибуток. Серед економістів існує велика розбіжність щодо критеріїв різниці між прямими та непрямими податками. Непрямі податки стягуються з виробництва або споживання товарів і послуг або з операцій, включаючи імпорт та експорт. До непрямих податків відносять податок на додану вартість (ПДВ) [5, 19, 20], митні платежі [31], акцизний податок (збір) [30] тощо.

Багатоступеневі податки застосовуються на кожному етапі у виробничо-розподільному процесі [16]. Акцизи стягуються лише на окремі товари чи послуги. Деякі країни обкладають акцизами і митом майже все – від предметів першої необхідності, таких як хліб, м'ясо та сіль, до найменших предметів, таких як

сигарети, вино, лікєро-горілчані вироби, кава та чай, а також предмети розкоші, хутро і коштовності. Група продуктів – алкогольні напої, тютюнові вироби та моторне паливо – приносять більшу частину доходів від акцизного збору у більшості країн. У попередні століття податки на товари тривалого користування застосовувались до предметів розкоші, таких як піаніно, сідла коней, вагони та більйардні столи. На сьогодні головним об'єктом податкової розкоші є автомобіль. Вимоги до реєстрації полегшуються адмініструванням та справлянням податку. У деяких країнах оподатковуються азартні ігри та державні лотереї. Такий підхід має ефект, схожий на акцизи, причому урядове «взяття» фактично є податком на азартні ігри. Деякі країни обкладають податками на сировину, проміжні товари (наприклад, мінеральне масло, спирт) та машини. Деякі акцизи та мита є специфічними, тобто стягуються на основі кількості, ваги, довжини, обсягу або інших специфічних характеристик товару або послуги, що оподатковуються.

Податки встановлюються органами законодавчої влади. Податки – одна з найважливіших і найскладніших за своїм змістом категорій фінансової науки [24, 42, 44]. Їх генезис і розвиток характеризуються як область гострих економічних і соціальних протиріч між суб'єктами податкової системи і державою [7, 48, 49, 50]. Особливо вони притаманні непрямим їх видам в силу прихованого, опосередкованого механізму функціонування і тому зниження ступеня контролю громадянського суспільства за використанням отриманих податкових доходів для створення і розподілу суспільного блага. Розвиток знання про податки і непрямих їх видів направлено на досягнення таких результатів, коли вони із засобу обмеження свободи вибору споживача забезпечують реалізацію принципу економічної свободи.

Інноваційні перетворення непрямих податків здійснюються в напрямку зниження рівня бюджетних обмежень економічного агента і на цій основі розширення його можливостей у вирішенні проблем свободи вибору і формування ефективного попиту [10, 11, 12, 15, 25]. Фінансове забезпечення даних перетворень

досягається за рахунок зростання доданої вартості, наявних доходів домашніх господарств і господарюючих суб'єктів, ефективного функціонування податкової системи, трансформації непрямих податків з податків на кінцевого споживача в податки на приріст вартості [23, 26, 27, 43, 45, 46, 47]. При цьому «котловий» метод використання податкових доходів повинен поєднуватися, доповнюватися цільовим їх витрачанням, спрямованим на фінансове забезпечення соціально та екологічно орієнтованих макроекономічних програм [21, 33, 36, 41]. Також, слід брати до уваги вплив податків і на цінність (якість) грошей [13, 51, 52].

Непрямі податки встановлюються як надбавка до ціни товарів і послуг, їх розмір для окремого платника прямо не залежить від його доходів [17].

В процесі демократизації трансформаційних процесів в ринковій економіці, підвищенні вигоди платника непрямих податків за рахунок скорочення кількості та рівня податкових ставок, прозорості, адресності використання податкових доходів з метою створення науково обґрунтованого розподілу суспільного блага, в тому числі і за допомогою використання цільових національних програм в сфері соціального розвитку держави [37].

Непрямі податки ефективні у фіскальному аспекті. Вони оподатковують споживання. Переваги непрямих податків:

- постійне надходження коштів до бюджету;
- можливість регулювати окремі види діяльності;
- добровільний характер;
- знімають напругу в міжрегіональному розподілі доходів.

Недоліки непрямих податків:

- соціальна несправедливість;
- фіскалізація доходів;
- зростання інфляції;

- гальмування виробництва;
- у однієї і тієї ж верстви населення;
- втрата обігових коштів через авансування.

Дослідження непрямих податків їх економічної природи, форми функціонування дозволяє зробити ряд висновків і узагальнень. У податковій системі непрямі податки займають особливе місце, тому що забезпечують надходження значних фінансових коштів в бюджет і суттєво впливають на вибір і переваги споживача. Контроль громадянського суспільства за процесом формування і витрачання податкових доходів при цьому багато в чому ослаблений в силу особливостей непрямих податків як податків на споживання. У той же час нестабільність законодавчої бази не сприяє процесу формування законослухняного платника податків та знижує ефективність податкової системи. Значний приріст податкових доходів у відносному і абсолютному вираженні в останні роки йде випереджаючими темпами за рахунок прямих податків. Доходи від непрямих податків зростають більш повільними темпами при двох-трьох кратному перевищенні приросту виставляються сум до повернення їх основного і масштабного податку – ПДВ. Такий стан непрямого оподаткування в країні свідчить не тільки про недосконалість механізму його функціонування, а й недостатнє знання його економічної природи, причин генезису і розвитку

1.2 Місце непрямих податків у бюджетах різних рівнів

Економічний зміст податку полягає в наявності стійкого причинно-наслідкового зв'язку між державою та платником податків з приводу концентрації і присвоєння державою частини доходів домашніх господарств і підприємців з метою створення і привласнення суспільних благ, що задовольняють їхні потреби. У такій якості він постає як об'єктивне і оплатне економічні відносини. Що ж стосується

законодавчої бази оподаткування, то вона є зовнішня і суб'єктивна форма його реалізації. Конкретизація дослідження даної категорії дає підстави для висновку про те, що в податковій практиці непрямі податки – це податки на витрати, а не доходи споживача, отже, вони специфічні за змістом. Тому їх особливість обумовлює необхідність реалізації економічних інтересів платника податків, в тому числі і за допомогою присвоєння суспільних благ [29]. Слід зазначити, що сьогодні фіскальна монополія (за винятком окремих країн у дуже обмеженому вигляді) практично не застосовується.

Особливим видом непрямих податків є мито. Мито – це вид непрямого оподаткування, який пов'язаний із зовнішньоекономічною діяльністю, тобто воно є податком з переміщення товарів під час експорту, імпорту, транзиту [29]. В умовах розвитку податкової системи по рівноважного сценарієм знижується рівень конфліктності в економічних інтересах платника податків і держави. При цьому громадський контракт між ними юридично закріплюється податковим законодавством, має пряму дію в зобов'язаннях сторін і терміни їх виконання.

Непрямі податки – стабільне джерело доходів для будь-якої країни. У структурі державного бюджету вони складають понад 50% дохідної частини. В умовах мобілізації основних факторів виробництва це надзвичайно важливо як для самого підприємства, так і для економіки країни загалом. В Україні докладається чимало зусиль для удосконалення системи непрямого оподаткування. Важливим аспектом є можливість перетворення непрямих податків на дієві важелі національної економіки крізь призму фіскальної функції. Головна мета цього процесу – створення в Україні достатнього обсягу надходжень до бюджетів усіх рівнів та врівноважені умови для бази оподаткування. Удосконалення механізму справляння та адміністрування непрямих податків та підвищення рівня прозорості механізмів управління ними сприяє погашенню заборгованості, а також запобіганню проблем із виникнення у майбутньому. У вітчизняній практиці оподаткування ПДВ певні недоліки. Вони унеможливають реальне відшкодування з бюджету.

Непрямі податки несуть в собі яскраво виражену фіскальну і регулюючу функції. Система непрямого оподаткування – найбільш зручна для мобілізації доходів у казну, форма, що дозволяє оперативно і регулярно одержувати великі суми. Стимулювати або стримувати виробництво з тих чи інших напрямків, і можливості регулювання споживання, а разом з тим вона дозволяє швидко реагувати на економічні процеси. Використання акцизів у вигляді фіскального інструменту вважається в цивілізованих країнах недоцільним.

Від непрямих податків важче ухилитися платнику, так як виручку завжди складніше приховати або занижити, ніж прибуток; процес справляння ПДВ не викликає великих труднощів, що скорочує витрати на цю процедуру; ПДВ не залежить від результатів господарсько-економічної діяльності, і надходження від нього досить стабільні. У функціональному призначенні акцизів так само переважає їх фіскальна спрямованість, ці податки з самого початку орієнтовані на забезпечення держави великими і стабільними дохідними джерелами. Однак, останнім часом відбувається деяке зміщення акценту з фіскальних пріоритетів до більш повного використання акцизів в якості інструменту економічного регулювання. Щодо ролі акцизного податку, то варто звернути увагу на те, що в Україні регулююча роль цього податку порушується. Перш за все це пов'язане з підвищеним оподаткуванням окремих видів діяльності та ухиляння від оподаткування. Ці фактори сприяють розвитку тіньової економіки і появу великої кількості неякісних товарів (фальсифікату) на внутрішньому ринку. Жорсткий контроль за виробництвом та імпортом підакцизних товарів потрібен для мінімізації можливостей встановлення монополій на окремі їх види та підвищення рівня відповідальності за ухиляння від сплати податків.

2 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ЯК ДРАЙВЕРА ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ

2.1 Правові аспекти формування та справляння непрямих податків

Основи правового регулювання надходжень до бюджету від непрямих податків складають Податковий [22] та Господарський кодекси України [3]. Для країн Європейського союзу основоположними є такі нормативні документи, дія яких поширюється на усі країни євроспільноти та допомагають формувати єдиний механізм. Узгодження ПДВ відбувалося в кілька етапів і спрямоване на забезпечення прозорості торгівлі всередині Союзу [28, 35, 40]. У 1970 році було прийнято рішення про фінансування бюджету Європейського економічного співтовариства за рахунок власних ресурсів Співтовариств. Ці ресурси мали походити від платежів на основі певного відсотка ПДВ, обчисленого шляхом застосування ставки єдиного податку до тієї ж податкової бази. Директива про ПДВ (2006/112 / ЄС) [4], прийнята в 2007 році, поєднує всі зміни, внесені в один законодавчий акт. У 1987 році Комісія запропонувала перейти до "принципу оподаткування за походженням", згідно з яким операції між державами-членами включають податок, який вже був зібраний у країні походження, який потім може бути відрахований як вхідний податок. Комісія також запропонувала створити клірингову систему для передачі ПДВ, зібраного в країні походження, до країни споживання. Однак ці пропозиції були неприйнятними для держав-членів. Вони представили альтернативне рішення, засноване на принципі оподаткування в країні призначення у випадку операцій із участю зареєстрованих платників ПДВ. Це стало основою для перехідної системи, яка набула чинності в 1993 році (Директиви 91/680/ЄЕС та 92/111/ЄЕС). З 2000 року Комісія продовжувала свої зусилля щодо вдосконалення чинних тоді перехідних положень. Директива про єдину систему податку на додану вартість (2006/112 / ЄС) стала головним правовим

актом ЄС у сфері ПДВ [4]. Пізніше, у 2008 році, були прийняті Директиви 2008/8/ЄС та 2008/9/ЄС. Відтепер ПДВ на послуги, що надаються між підприємствами, повинен був стягуватися в країні, де надані послуги. З 2017 року Комісія представила низку законодавчих пропозицій відповідно до Плану дій. У червні 2018 року Рада ухвалила директиву про встановлення фіксованої мінімальної стандартної ставки ПДВ у розмірі 15%. У грудні 2018 року Рада прийняла законодавчі акти щодо: "тимчасових рішень" з метою покращення функціонування діючої системи ПДВ до набуття чинності новою системою оподаткування. Основна структура акцизного збору на тютюнові вироби була зібрана у вигляді консолідованої директиви (2011/64/ ЄС). На відміну від початкових пропозицій Комісії, вона встановлює лише мінімальні ставки. Різні категорії тютюнових виробів оподатковуються. Податки на сигарети повинні включати пропорційну (адвалорну) ставку та специфічний акцизний збір. Інші тютюнові вироби підлягають акцизному збору «ad valorem», специфічному або так званому змішаному акцизному збору. Основна структура акцизного збору на мінеральні олії в Співтоваристві була встановлена в 1992 році. Як і у випадку з алкоголем та тютюновими виробами, і тут – всупереч первісним планам, що передбачають повну гармонізацію – були встановлені лише мінімальні ставки.

2.2 Роль держави у формуванні непрямих податків

Функціонування держави, а також виконання нею своїх функцій і завдань, які, в свою чергу, є інструментом мобілізації коштів всіх секторів економіки для проведення державної внутрішньої і зовнішньої політики шляхом використання системи регламентованих державою перерозподільних грошових відносин по формуванню і використанню грошових доходів, необхідних для виконання їм важливих стратегічних завдань. За допомогою державних фінансів держава здійснює перерозподіл коштів між різними галузями і сферами економіки, фінансує установи невиробничої сфери, перерозподіляє доходи між різними соціальними групами

населення, а також між різними регіонами і територіями. Центральним ланкою державних фінансів є державний бюджет. Державний бюджет є основною формою плановою формою утворення і використання централізованого фонду грошових коштів, які спрямовуються на забезпечення розширеного відтворення, задоволення суспільних потреб і соціальний захист населення. Функціонування державного бюджету відбувається за допомогою особливих економічних форм – доходів і витрат. Головне призначення доходів бюджету полягає в створенні стійкої фінансової бази для виконання органами влади різного рівня своїх функцій і завдань. Доходи бюджету виступають одним з основних елементів та інструментів державного регулювання економіки і соціальної сфери країни. Доходи бюджету представляють собою економічні відносини, що виникають у держави з юридичними і фізичними особами в процесі формування бюджетного фонду країни. Формою прояву доходів державного бюджету виступають різні види платежів підприємств, організацій і населення в бюджет, що надходять в безоплатному і безповоротній порядку відповідно до чинного в країні бюджетним і податковим законодавством, в розпорядження органів державної влади і служать для забезпечення їх функцій. Склад бюджетних доходів, їх структура пов'язані з обсягами суспільного виробництва і національного доходу і визначаються фінансовою політикою держави. Саме поняття доходів державного бюджету можна охарактеризувати як централізовані фінансові ресурси держави, що відображають в собі сукупність економічних (фінансових) відносин, що виникають в процесі формування грошового фонду країни і необхідних для виконання державою своїх функцій і завдань. Доходи державного бюджету висловлюють грошові відносини, що виникають в процесі формування головного централізованого фонду грошових коштів між державою, підприємствами, установами, організаціями та громадянами і мають специфічне суспільне призначення, пов'язане з мобілізацією коштів в розпорядження держави.

Враховуючи викладене, можемо зробити висновок, що роль держави у формуванні фіскальної політики та непрямих податків полягає у регулюванні через низку правових документів та акумулююча у частині формування і перерозподілу фінансів.

3 ОЦІНКА СТАНУ НЕПРЯМИХ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

3.1 Динаміка та структура непрямих податкових надходжень до бюджету

Звернемося до показників, згрупованих у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1- Динаміка непрямих податкових надходжень до бюджету впродовж 2014-2019р. *млн грн

Непрямі податки	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Всього надходжень
ПДВ	184,78	181,71	139,02	178,45	235,5	313,98	374,5	378,69	1,986,14
Акцизний податок	38,42	36,66	44,94	63,11	90,12	108,29	118,85	123,5	623,71
Ввізне мито	12,98	13,26	12,38	39,88	20,00	23,89	28,07	30,02	181,48
Всього надходжень	236,18	231,63	196,34	281,44	345,62	445,18	521,42	532,21	2,790,02

Проаналізувавши таблицю 3.1, ми бачимо що протягом усього періоду спостерігається тенденція до збільшення податкових надходжень до бюджету. Це відбувається під впливом різних економічних факторів. Один із яких це наприклад – інфляція. Збільшення рівня цін призводить до зростання податкових надходжень. Також мають вагомий вплив такі економічні показники : мінімальна заробітна плата, валовий внутрішній продукт, економічний розвиток країни, зовнішній та внутрішній борг країни.

Згідно рисунка 3.1 надходження від непрямих податків майже вдвічі перевищують доходи від прямих. Це пов'язано з тим що сплата ПДВ та акцизу легко контролюється та від досить складно ухилитись, вони сплачуються непомітно для покупця. Крім того, непрямі податки створюються на всіх етапах виготовлення продукції і оподатковують споживання, яке є стабільнішим чим прибуток.

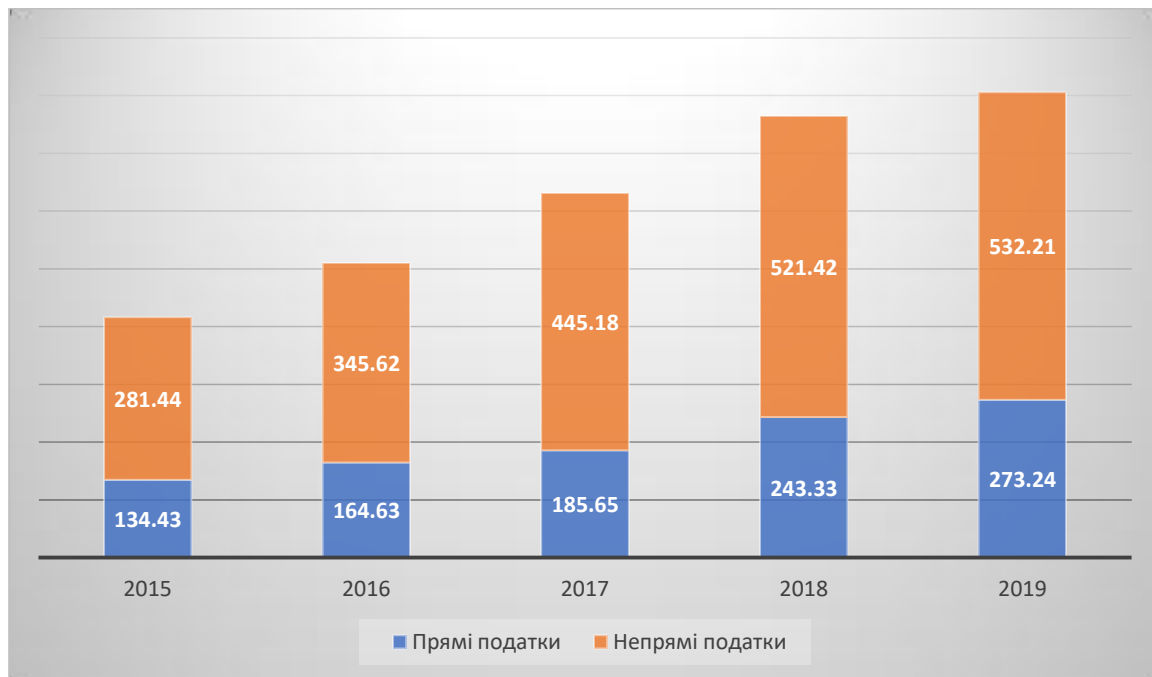

Рисунок 3.1 – Структура податкових надходжень

Для розрахунку кореляційного аналізу я обрав наступні фактори впливу:

- загальний державний борг (X1);
- мінімальна заробітна плата (X2);
- номінальний ВВП (X3).

Розрахуємо кореляційну багатofакторну модель впливу на непрямі податкові надходження загального державного боргу, мінімальної заробітної плати, та номінальний ВВП за допомогою матриці парних кореляцій, рис. 3.2.

	Y	X1	X2	X3
Y	1			
X1	0,841220701	1		
X2	0,971584643	0,777263481	1	
X3	0,982562049	0,852502853	0,973839997	1

Рисунок 3.2 – Матриця парних кореляцій

Необхідно зробити наступні висновки про взаємозалежність між валовим зовнішнім боргом та факторами, що впливають на його розміри:

1. Зав'язок між непрямими податками та державним боргом (Y та X1) дорівнює $r_{yx} = 0,841220$. Даний показник говорить про істотний взаємозв'язок між ними.
2. Зав'язок між непрямими податками та мінімальною заробітною платою (Y та X2) теж достатньо істотний оскільки $r_{yx} = 0,971584$.
3. Зав'язок між непрямими податками та номінальним ВВП (Y та X3) теж достатньо високий $r_{yx} = 0,982562$.

З результатів аналізу моделі помітно, що між усіма змінними спостерігаються значні кореляційні зв'язки.

Наступним кроком є проведення регресійного аналізу між результативним та факторними показниками. Аналіз будемо проводити за допомогою інструменту Регресія пакету «Аналізу даних» в MS Excel.

Таблиця 3.2 – Регресійна статистика

Множинний R	0,9855
R-квадрат	0,9712
Нормований R-квадрат	0,9496
Стандартна помилка	30,21
Спостереження	8

Виходячи з аналізу табл.5, робимо наступні висновки. По-перше зв'язок між валовим державним боргом та чинниками, що на нього впливають, є досить щільним, про що говорить значення коефіцієнту множинної регресії $R = 0,9855$. При цьому, значення R^2 пояснює, що залежність розміру валового зовнішнього боргу обумовлена обраними факторами на 97,12 %, решта 2,88 % обумовлені іншими, що не включені в модель регресії. Нормований R-квадрат представляє собою скоригований коефіцієнт детермінації. В нашому випадку він дорівнює 0,9496, тобто за рахунок виправлення величина коефіцієнта детермінації істотно не змінилася, рис. 3.3.

Регрессионная статистика								
Множественный R	0,985505958							
R-квадрат	0,971221994							
Нормированный R-квадрат	0,949638490							
Стандартная ошибка	30,21911797							
Наблюдения	8							
Дисперсионный анализ								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>			
Регрессия	3	123276,8054	41092,26846	44,99834579	0,001537848			
Остаток	4	3652,780362	913,1950906					
Итого	7	126929,5858						
	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>	<i>Нижние 95,0%</i>	<i>Верхние 95,0%</i>
Y-пересечение	57,53628119	47,53507341	1,210396389	0,292757166	-74,44224072	189,5148031	-74,44224072	189,5148031
Переменная X 1	1,682E-05	3,5742E-05	0,470678857	0,66238919	-8,24128E-05	0,000116059	-8,24128E-05	0,000116059
Переменная X 2	0,03907775	0,043723656	0,893743896	0,421973233	-0,082318579	0,16047408	-0,082318579	0,16047408
Переменная X 3	0,074857978	0,068695906	1,089700726	0,337094927	-0,115872433	0,265588389	-0,115872433	0,265588389

Рисунок 3.3- Кореляційна багатфакторна модель

Відповідно до проведеного аналізу можна говорити про те, що найбільший вплив на непрямі податки має показник рівня номінального ВВП, найменший вплив – загальний державний борг.

3.2 Проблеми формування непрямих податків

Попри те, що Україна намагається адаптувати власне законодавство до норм ЄС, практика адміністрування непрямих податків має багато недоліків. Найбільшими проблемами можна визначити:

1. Недосконале національне законодавство, зокрема ухвалений Податковий кодекс України не розв'язує всіх проблем і неузгодженостей попереднього законодавства щодо адміністрування ПДВ [1];
2. Попри те, що ПДВ забезпечує основну частину надходжень до державного бюджету, та даний податок надходить не повною мірою. Це пов'язано із низкою схем та пільг, які виникають у процесі адміністрування збору.
3. Висока ставка податку, яка не здатна стимулювати надходження. В нашій країні дуже висока ставка ПДВ – 20% (в 2014 планували знизити до 17%)
4. Макроекономічні бар'єри та конвертація заборгованості з ПДВ.
5. Велика кількість операцій, які звільняються від ПДВ.
6. Труднощі ведення обліку платником ПДВ.
7. Використання фіктивних банкрутів та фальшивих документів, а також реалізація товарів, робіт чи послуг через платників єдиного податку.

3.3 Зарубіжний досвід формування непрямих податків

У Німеччині податком на додану вартість, обкладається будь-яка послуга, яку підприємець здійснює за плату в процесі своєї підприємницької діяльності. Об'єктом оподаткування є будь-яка послуга, що не призначена для особистого споживання, а також ввезення предметів з країн, які не є членами ЄС. Податок з корпорацій сплачують юридичні особи (акціонерні товариства, різні товариства, а також державні організації, в тому випадку якщо вони займаються приватною господарською діяльністю). Об'єктом оподаткування є їх прибуток протягом календарного року. Якщо у корпорації кілька власників, то ставка податку становить 30%. Якщо власник у корпорації один, ставка – 45% прибутку. Податки в ФРН розглядаються урядом як головний засіб впливу держави на розвиток економіки; вони забезпечують близько 80% бюджетних доходів. Міністерство фінансів ФРН

становить п'ятирічні проекти доходів і витрат країни і здійснює податкову політику. Відповідно до Закону про ПДВ в Німеччині діють дві податкові ставки: загальна Податкова ставка, яка становить 19% і знижена – 7%. Диференційовані ставки застосовуються і в Італії, Іспанії, Греції [32].

В різних країнах від непрямих податків надходження є вагомою частиною доходу бюджету. У Росії, та Угорщині доходи від непрямих податків 15–20%, в США майже – 10%, в Китаї – 7,3% [39]. Перевагою непрямих податків, безсумнівно, є ширина бази оподаткування та відносна легкість збору. Непрямі податки також менш помітні, що, мабуть, має політичне значення, оскільки будь-яке збільшення ПДВ проходить менш помітно, ніж збільшення ПДФО. Останнє може бути перевагою для одних і недоліком для інших. Податки виконують різні функції. Фіскальний – і, таким чином, отримання доходів для державного бюджету – не завжди буде найважливішим. Що стосується податку на спадщину та подарунок, то інформація та перерозподільна функція здаються набагато важливішими. Перший – це не що інше, як надання конкретних даних. У цьому випадку: просто про окремі активи. Перерозподільна функція полягає у зменшенні соціальної нерівності за допомогою податків. Теоретично заможні платять, теоретично, більше, і держава в різних формах перераховує накопичені кошти в менш благополучні.

В рамках впровадження ефективної системи формування дохідної частини державного бюджету важливо враховувати і критерії механізму міжбюджетних трансфертів [18], тому як обсяг державної підтримки є складним і гострим питанням, яке можливо вирішити тільки на підставі внутрішнього політичного компромісу між прагненням досягти певного рівня і якості бюджетних послуг на всій території країни [38]. Він залежить від класифікації податків виходячи з ієрархії їх розподілу, ступеня платоспроможності суб'єктів, джерел коштів, які є обов'язковими для оплати, принципів і механізмів збору, розмірів ставки податків і напрямів використання коштів, що надійшли до бюджету.

В даний час в Японії діє близько 50 різних податків. Як і в інших країнах, вони поділяються на центральні і місцеві, прямі і непрямі, звичайні і цільові. Основу всіх податкових надходжень до держбюджету – близько 70% – складають прибутковий податок і податок з юридичних осіб. Прибутковий податок стягується з усіх видів доходів, які отримують приватні особи.

Споживчий податок стягується в розмірі 3% ціни практично з кожного товару або послуги. Це непрямий податок, оскільки включається в ціну товару і оплачується споживачем. Споживчим податком не обкладаються операції з купівлі-продажу землі, послуги комунальних служб, плата за вступ до школи і навчання, плата за профілактичний огляд у лікаря, плата за поховання і деякі інші. Є також кілька особливих видів непрямих податків, наприклад ціна алкогольних напоїв включає в себе 44% податку. Існує місцевий споживчий податок на проживання в готелях і користування підприємствами громадського харчування. Так, у разі, якщо плата за проживання однієї людини протягом доби перевищує 10 тис. Ієн або якщо плата з людини за одне відвідування ресторану перевищує 5 тис. Ієн, стягується податок у розмірі 3%.

У Вірменії до вступу в силу Податкового кодексу діяли окремі нормативні акти у сфері податків, прийняті більш 20 років тому. За новим кодексом стандартна ставка ПДВ залишилася колишньою – 20%. Є також знижені ставки ПДВ – 1,5%, 3,5%, 5% і 10%. Податковий період по ПДВ – календарний місяць. По-перше, звільнені від сплати ПДВ на кордоні деякі види товарів, що імпортуються - зокрема, сировини, машин і устаткування, що ввозиться за митною процедурою «Переробка на митній території». Сума до 20 млн драмів по лінії операцій, оподатковуваних нульовою ставкою ПДВ (зокрема, з експорту), повертається державою всього за 4 робочих дня замість колишніх 90, без будь-яких перевірок з боку податкових органів, тобто в максимально спрощеному порядку.

Основним нормативно-правовим актом з податків і зборів Республіки Білорусь є Податковий кодекс. Щорічно в нього вносяться зміни і доповнення, орієнтовані на рішення практичних питань оподаткування, подальше спрощення порядку обчислення і сплати податків. З метою здійснення податкових відрахувань по ПДВ з 2017 року в Республіці Білорусь застосовуються тільки електронні рахунки-фактури. З цією метою проведено активну підготовчу роботу, для чого був створений єдиний портал електронних рахунків, на якому здійснюється реєстрація платників ПДВ.

До 2017 року у Росії запитувані податковим інспектором при камеральній перевірці декларації з ПДВ, допускалися представляти у вільній формі. Зараз дані пояснення можна уявити тільки в електронній формі. Виконати обов'язки по сплаті податку юридичної або фізичної особи тепер можуть треті особи. А з 1 січня 2019 року в Податковий кодекс внесено зміни, які розповсюджують обов'язок по реєстрації і сплаті ПДВ також на іноземні компанії, які надають електронні послуги юридичним особам і індивідуальним підприємцям. З 2018 року надано право платнику податків відмовлятися від застосування ставки 0% ПДВ при реалізації товарів в процедурі експорту, а також по послугах міжнародної перевезення товарів, що експортуються, по роботах (послугах) при транспортуванні, трубопровідного транспорту нафти і нафтопродуктів, послуг з організації транспортування трубопровідним транспортом природного газу. З 2019 року нафтову сировину і темне суднове паливо віднесені до підакцизних товарів. Також з 2019 року ставки акцизу на прямогонний бензин, на бензол, параксилол і ортоксилол визначаються за встановленими формулами.

Підвищено ставки акцизів на 5-10% на наступні товари:

- тютюн, сигари, сигарили (сигарити), біді, кретек, сигарети, цигарки;
- електронні системи доставки нікотину і рідини до них;
- легкові автомобілі (крім автомобілів з потужністю двигуна до 67,5 кВт (90 к.с.) включно);

- мотоцикли з потужністю двигуна понад 112,5 кВт (150 к.с.);
- автомобільний бензин класу 5 і дизельне паливо;
- середні дистилляти.

Отже, на підставі аналізу зарубіжного досвіду у формуванні державних доходів, а також організації взаємодії різних рівнів бюджетів, потрібно відзначити, що податки у різних країнах мають неоднорідний характер і в більшості випадків визначається рівнем економічного розвитку країни, а також існуючою податковою системою.

3.4 Шляхи вирішення проблем формування непрямих податків та їхньої ролі у системі оподаткування

Вдосконалення системи непрямого оподаткування ПДВ, акцизного податку та мита повинно вирішувати проблеми недостатнього їх надходження до бюджету. Потрібно більше виробляти продукції у межах конкретних об'єднань територій, які працюють між собою у межах угод про партнерство і співпрацю. Наприклад, території Європейського союзу чи Митного союзу.

Наприклад, для Митного союзу при імпорті товарів непрямі податки стягуються по національним ставками країн-партнерів. З метою стимулювання експорту товарів застосовується ставка ПДВ в розмірі 0%, вони звільнені від акцизів. Держави-члени ЄАЕС визначають напрями, а також форми і порядок гармонізації законодавства в податковій сфері, які впливають на взаємну торгівлю. Така робота проводиться, щоб не порушити умови конкуренції і не перешкоджати вільному переміщенню товарів, робіт і послуг на національному рівні або на рівні ЄАЕС. Йдеться про гармонізацію (зближення) ставок акцизів по найбільш чутливим підакцизних товарів; надалі вдосконалені системи справляння податку на додану вартість у взаємній торгівлі (в тому числі із застосуванням інформаційні технології).

У зв'язку з розвитком внутрішнього ринку, модернізацією способів взаємодії учасників зовнішньоекономічної діяльності виникає необхідність подальшого вдосконалення системи стягнення непрямих податків, адаптації прийнятих норм у сфері оподаткування до реалій часу. Правильне функціонування Єдиного ринку Європейського Союзу вимагає усунення дискримінаційного чи захисного внутрішнього оподаткування товарів. Одним із напрямів удосконалення роботи із непрямыми податками в Україні ми вважаємо:

1. Спрощення процедури адміністрування.
2. Гармонізація із законодавством ЄС та перехід на єдину систему регулювання податків, з урахуванням національних особливостей.
3. Автоматизоване ведення обліку для фізичних, юридичних осіб та фіскальних органів, що зменшує корупційну складову та покращує доступ до інформації.
4. Ліквідація та зменшення пільг.
5. Завершення адаптації законодавства у сфері ПДВ до ЄС, яку зобов'язалася здійснити Україна відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС [34].
6. Диференціація непрямх податків.
7. Моделювання податків на додану вартість та акцизів на рівні домогосподарств дозволяє оцінити вплив податкової реформи на бюджет, розподіл та власний капітал і може поєднуватися з реформами, що впливають на пряме оподаткування, як, наприклад, у випадку політики переходу податків з праці на споживання.

ВИСНОВКИ

Для більшості підприємств непрямі податки мають бути «податково нейтральними», оскільки вони можуть компенсуватися іншими податками в ланцюзі поставок або можуть включатися до витрат на виробництво, розподіл чи продаж. Але насправді ці збори можуть створювати обтяжливі витрати, якими потрібно активно керувати. Незатребувані податкові кредити та пропущені чи відстрочені відшкодування зазвичай спричиняють негативний грошовий потік та "витоки податків", що збільшують витрати бізнесу та знижують прибутковість. Складне законодавство, що розвивається бізнес-моделі та зобов'язання щодо дотримання норм, які значною мірою залежать від юрисдикції, додають до складності пред'явлення вимог до ризику розбіжностей щодо дійсності кредитів, знижок та повернення коштів.

Щоб ефективно керувати цими витратами, необхідно вжити заходів для всієї організації, щоб зрозуміти непрямі податки, які ви сплачуєте, та зрозуміти, як вони можуть бути відшкодовані чи компенсовані. Навіть там, де застосовуються відшкодування, поширені тривалі затримки, і претензії можуть піддаватися інтенсивному аудиту, який може допомогти пов'язати корпоративні ресурси. Як результат, незатребуваний або неповоротний іноземний ПДВ є частою причиною надмірних кредитів непрямого податку для багатьох світових підприємств, що призводить до негативного грошового потоку та абсолютних витрат. Не всі нерезидентні підприємства мають право на пряме повернення ПДВ чи інших непрямих податків. Оскільки деякі країни здійснюють пряме відшкодування ПДВ / GST нерезидентам, які заявляють позичальників, глобальний бізнес повинен вивчити інші варіанти зменшення та уникнення неповоротних витрат та довгих затримок з отриманням відшкодування, наприклад, реєстрація ПДВ на місцях або перенаправлення поставок. Різні країни по-різному ставляться до надмірних

податкових кредитів. Наприклад, надлишок може бути повернутий, перенесений або використаний для компенсації інших податків.

Ці різні підходи можуть мати суттєво різний вплив на постраждалий бізнес, і їх слід враховувати у стратегічних рішеннях щодо управління витратами на ПДВ та грошовими потоками. У деяких юрисдикціях дебіторська заборгованість може бути погашена протягом місяців або навіть років. Розуміння того, як і де виникають кредити, та вжиття заходів щодо подолання надмірних затримок та «критичних точок» може значно покращити управління оборотними коштами. Як ніколи, ефективне управління вимогами та витратами глобальної торгівлі має вирішальне значення для отримання та підтримки конкурентної переваги.

Ефективне визначення та використання угод про вільну торгівлю може значно знизити – або навіть усунути – митні витрати. Із чинними більше 400 торгових угод оптимізація використання стала головним напрямком діяльності багатьох імпортерів.

Недолік мита – це механізм відшкодування, який використовується в усьому світі, як правило, для сприяння створенню робочих місць для виробничої та експортної діяльності. Конкретні можливості та вимоги щодо недоліку варіюються залежно від юрисдикції. Як правило, програми повернення мита дозволяють повернути митні збори, збори та податки, сплачені у зв'язку з імпортом продукції, якщо ці товари (або товари подібного роду) пізніше експортуються або знищуються. Для правильної оцінки митних зборів необхідна правильна класифікація товарів. У більшості країн, неправильна класифікація може спричинити не лише штрафи для імпортера, але й переплату або недоплату мита. При середніх ставках від 2 % до 3 % мита не є незначною вартістю, і вони можуть безпосередньо впливати на зміст операції компанії. Можливості повернення коштів можуть бути надані компаніям, що імпортують від пов'язаних сторін, якщо відбуваються коригування трансфертних

цін. Ці коригування можуть змінити ціноутворення на товар. Коригування вниз може призвести до повернення мита, тоді як коригування вгору вимагатиме додаткової сплати мита.

Управління можливостями повернення акцизного збору має застосовуватися до конкретних товарів та послуг, і вони часто розглядаються як неминуча вартість ведення бізнесу в галузях, які виробляють і продають алкоголь, тютюн, викопне паливо та закуски.

Але ці податки застосовуються до різних товарів у різних країнах, іноді на різних етапах ланцюга поставок; можливості зменшити вплив акцизних зборів також різняться між країнами. В даний час будь-яка дискусія щодо майбутнього непрямих податків майже обов'язково включатиме терміни роботизованої автоматизації процесів, штучного інтелекту, інтернет-інструментів, машинного навчання та blockchain.

Відносно незрозумілі концепції лише кілька років тому ці технології все частіше пропонують рішення для багатьох викликів, що стоять перед урядами та глобальним бізнесом. Вони мають потенціал для впорядкування та прискорення бізнес-процесів, підвищення кібербезпеки та зменшення або усунення ролей надійних посередників та центральних органів влади. Активне управління витратами на непрямі податки повинно бути центральною частиною податкової стратегії будь-якої компанії. Потрібно визначити непрямі витрати, які ви понесете, та пов'язане з цим фінансування, визнати варіанти зменшення або уникнення зайвих витрат та застосувати ефективний процес їх відновлення чи зменшення. І цей процес слід постійно переглядати.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Бандурка О. М., Понікаров В. Д. Податкове право: науково-практичний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 312 с.
2. Валюх А. В., Зайцев О. В. Аналіз та напрями покращення фінансового стану підприємств України [Електронний ресурс] / А. В. Валюх, О. В. Зайцев // Інфраструктура ринку. – 2019. – № 28. – Режим доступу до ресурсу: URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/28-2019>.
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
4. Директива Ради 2006/112/ЄС про спільну систему податку на додану вартість від 28 листопада 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_928/print1466629669487187.
5. Диференціація ставок ПДВ: за і проти / Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2010/05/19/235781/>.
6. Дослідження кон'юктури інвестиційного ринку України: звіт про НДР (заключний) / Кер. І. В. Кобушко. – Суми : СумДУ, 2011. – 114 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/27284>.
7. Єфименко Т. І. Основні напрями трансформації податкової системи в Україні. // Фінанси України. – 2007. – № 9 – С. 11–15, с. 13.
8. Зайцев, О. В. Наслідки колапсу малого та середнього підприємництва / О. В. Зайцев, С. В. Похилько // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка": науковий журнал. – червень 2019. – № 13(41). – С. 16-20.
9. Зайцев, О.В. Оцінка інвестиційного клімату України та шляхи його покращення [Електронний ресурс] / О. В. Зайцев, В. О. Москаленко, О. А. Шовкопляс // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2019. – № 1 (18).

10. Зайцев, О. В. Порівняльний аналіз застосування моделей оцінки ефективності інвестицій в інноваційні проекти (Частина 1) / О. В. Зайцев // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2019. – № 1. – С. 99–110. – DOI: 10.21272/1817-9215.2019.1-14.
11. Зайцев, О. В. Розвиток моделей оцінки ефективності інвестицій в інноваційні проекти (Частина 2) / О. В. Зайцев // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2019. – № 2. – С. 115–120. DOI: 10.21272/1817-9215.2019.2-15.
12. Зайцев, О.В. Проблеми оптимізації оподаткування прибутку підприємств в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду / О. В. Зайцев, В. В. Могильний // Причорноморські економічні студії. – 2017. – Вип. 22. – С. 177-182.
13. Зайцев, О. В. Вимірювання цінності грошей / О. В. Зайцев // Вісник Української академії банківської справи. – 2015. – №2 (39). – С. 46-52.
14. Зайцев, О. В. Факторна характеристика формування податків / О. В. Зайцев, О. А. Шовкопляс, О. В. Галахова // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2012. – №4. – С. 64-74.
15. Марцин, В. С. Податкова політика держави та її вплив на ефективність господарської діяльності торгових підприємств / В. С. Марцин, О. В. Солдатенко // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С. 29–38.
16. Механізми вартісно-орієнтованого управління підприємством: звіт про НДР (заключний) / Кер. М. В. Костель. – Суми: СумДУ, 2015. – 84 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53419>.
17. Опарін В. М. Фінанси : навч. посібн. / В. М. Опарін. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2011. – 240 с.
18. Оцінка регіонального фінансового потенціалу стійкого розвитку економіки території: звіт про НДР (заключний) / Кер.: В. Г. Боронос. – Суми: СумДУ, 2012. – 77 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/32444>.

19. Податкова система України : підручник / В. М. Федосов, В. М. Опарін, Г. О. П'ятаченко та ін.; за ред. В. М. Федосова. – К. : Либідь, 2010. – 320 с
20. Податкова система: навч. посіб. / Л. П. Сідельникова, Т. П. Сідельникова, Н.М. Костіна. К.: Ліра-К, 2013. 424 с.
21. Податкові механізми регулювання використання біоінновацій: звіт про НДР (заключний) / Кер. М. Ю. Абрамчук. – Суми: СумДУ, 2016. – 79 с. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53276>.
22. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
23. Про схвалення концепції реформування податкової системи: Розпорядження КМУ від 19.04.2007 р. № 56-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/56-2007-%D1%80>.
24. Просторові аспекти управління фінансовим потенціалом промисловості регіону : звіт про НДР (заклучний) / Кер. К. В. Ілляшенко. – Суми : СумДУ, 2014. – 39 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/39517>.
25. Роль інноваційної діяльності у формуванні вартості промислових підприємств: звіт про НДР (заклучний) / Кер. О. О. Захаркін. – Суми: СумДУ, 2016. – 114 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53293>.
26. Рух фінансового капіталу в умовах фінансової глобалізації: звіт про НДР (проміжний)/ Кер.: І. Д. Скляр. – Суми: СумДУ, 2012. – 43 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/34466>.
27. Теоретико-методичні засади відповідального портфельного інвестування як інструменту фінансового забезпечення сталого розвитку економіки: звіт про НДР (проміжний) / кер. Д. В. Леус. – Суми: СумДУ, 2016. – 99 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/67799>.
28. Савчук І.Г. Роль пільгових поставок у розвитку зовнішньої торгівлі з країнами – членами Європейського Союзу // Український географічний журнал. – 2003. – № 4. – С. 51.

29. Самуэльсон П. Экономика: в 2-х кн. – М.: НПО Алгон-ВНИИСИ Машиностроение, 1993. – Кн.1 – С. 333.
30. Сидор І. П. Акцизний збір в регулюванні соціально-економічних процесів в Україні // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія Економіка: – Тернопіль. – 2004. – Випуск 16. – С. 99-102.
31. Сидор І.П. Митні платежі як інструмент регулювання зовнішньоекономічної діяльності // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Л. Українки. – Луцьк: Вежа, 2005. – № 1. – С. 242-248.
32. Сідельникова Л. П. Податкова система: [навч. посіб.] / Л. П. Сідельникова, Т. П. Сідельникова, Н. М. Костіна. – К.: Ліра-К, 2013. – 424 с.
33. Томнюк Т. Л. Податковий інструментарій подолання бідності в Україні / Т. Л. Томнюк // Облік і фінанси. – 2016. – № 4. – С. 114-118., с. 117.
34. Угода про партнерство. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_012.
35. Фрадинський О. А. Розвиток теорій оподаткування в період становлення світової фінансової науки / О. А. Фрадинський // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №6. – Т.1. – С. 17-21., с.17.
36. Фінансово-економічне обґрунтування екологічно спрямованого інноваційного розвитку: звіт про НДР (заключний) / Кер. Т. В. Касьяненко. – Суми: СумДУ, 2016. – 90 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53268>.
37. Формалізація сучасних тенденцій розвитку інвестиційного ринку України: звіт про НДР (заключний) / Кер.: І. М. Кобушко. – Суми: СумДУ, 2012. – 79 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/32453>.
38. Формування фінансового механізму стабілізації економіки України: звіт про НДР (заключний) / Кер. Н. А. Антонюк. – Суми : СумДУ, 2014. – 60 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/39378>.
39. Чередниченко О. М. Непряме оподаткування в Україні на шляху інтеграції до Європейського союзу / О. М. Чередниченко // Фінанси України. – № 7. – 2016. – С. 98–104.

40. Boiko, A., Samusevych, I. (2017). The role of tax competition between the countries of the world and the features of determining the main tax competitors of Ukraine among the European countries. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 1(1), 72-79. URL: [http://doi.org/10.21272/fmir.1\(1\).72-79.2017](http://doi.org/10.21272/fmir.1(1).72-79.2017).
41. Castro, Ed. F. A. O. (2019). Taiwan: Reference Of Good Practices For Latin America In Clean Industry. *SocioEconomic Challenges*, 3(2), 110-125. URL: [http://doi.org/10.21272/sec.3\(2\).110-125.2019](http://doi.org/10.21272/sec.3(2).110-125.2019).
42. Kafka, S. Mathematical Modelling Justification of Financial and Economic Parameters of Enterprises / S. Kafka, K. Bagatska, A. Sapiński [et al.] // *International Journal of Engineering and Advanced Technology*. – October 2019. – Vol. 9, Issue 1. – P. 6273-6277. – DOI: 10.35940/ijeat.A2149.109119.
43. Kasztelnik, K. (2020). Causal-Comparative Macroeconomic Behavioral Study: International Corporate Financial Transfer Pricing in the United States. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 4(1), 60-75. URL: [http://doi.org/10.21272/fmir.4\(1\).60-75.2020](http://doi.org/10.21272/fmir.4(1).60-75.2020).
44. Mazloumfard H., Glantz V. (2017). The influence of tax burden on the profit of banks in conditions of monopolistic competition: economic-mathematical modeling. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 1(4), 28-36. DOI: 10.21272/fmir.1(4).28-36.2017.
45. Miller, A.D. (2019). Current Mining Taxation Policy Implemented by both Mongolia and Kazakhstan: The Development Comparatives between Ulaanbaatar and Astana. *Business Ethics and Leadership*, 3(2), 39-52. URL: [http://doi.org/10.21272/bel.3\(2\).39-52.2019](http://doi.org/10.21272/bel.3(2).39-52.2019).
46. Mukherjee, S. (2018). Cross Country Tax Competition and its Impact on Multinational Corporations – a Theoretical Re-examination. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(1), 97-104. DOI: 10.21272/fmir.2(1).97-104.2018.
47. S. Nisa, M.S. Kavya. (2018). An Evaluation of Financial Management System in Gulati Institute of Finance and Taxation an Autonomous Institution,

- Thiruvananthapuram, Kerala. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(2), 40-57. DOI: 10.21272/fmir.2(2).40-57.2018.
48. Singh, S.N. (2019). Impact of Value Added Tax on Business Enterprises: A Case of Mettu Town. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 3(4), 62-73. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.3\(4\).62-73.2019](http://doi.org/10.21272/fmir.3(4).62-73.2019).
49. Samusevych I., Shamaelh, A. (2017). The Relationship Between the Tax Burden and Financing Public Services: A Comparison of Ukraine and European Countries. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 1(3), 55-64. DOI: 10.21272/fmir.1(3).55-64.2017.
50. Zaitsev, O. Modelling the Impact of Institutional Environment on Key Macroeconomic Indicators / V. Pikhotskyi, Y. Nikolaienko, Z. Derii [et al.] // *International Journal of Engineering and Advanced Technology*. – October 2019. – Vol. 9, Issue 1. – P. 6957-6963. – DOI: 10.35940/ijeat.A2133.109119.
51. Zaitsev, O. V. Monetary Inflation and its Connection with Rising Prices / O. V. Zaitsev // *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. – 2016. – Vol. 7. – № 3. – C. 698–707.
52. Zaitsev, O. Objective value of commodities, its definition and measurement / O. Zaitsev // *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. – 2016. – Voiume 4, № 6, – P. 184–186.